

การประมาณการตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ในเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2005

พีระ ตั้งธรรมรักษ์*

บทคัดย่อ

งานศึกษาชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายในการประยุกต์ใช้มโนทัศน์ของมาร์กซ์เรื่อง แนวโน้ม การลดลงของอัตราผลกำไร เพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจไทยในช่วงปี ค.ศ. 1975-2005 ผ่านตัวแปร เศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ซึ่งได้แก่ อัตราการบูตริต องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร การศึกษาเศรษฐกิจไทยภายใต้ทฤษฎีและตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่ค่อนข้างหายาก ซึ่งงานศึกษาชิ้นนี้ได้ใช้แบบจำลองของ Wolff (1979) และตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลหลักในการ คำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2005 ออกมาในเชิงปริมาณ

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ พบว่า การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรถูกกำหนด โดยการเคลื่อนไหวของอัตราการบูตริตและองค์ประกอบของมูลค่าของทุน โดยอัตราผลกำไร ในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1995 ยกเว้นในปี 1990 ซึ่งถือว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคของการเติบโตของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทย สำหรับการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไรมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการบูตริต โดยอัตราผลกำไรได้เพิ่มขึ้นจนถึงจุดที่สูงสุดในปี 1995 ก่อนจะลดลง ในปี 2000 เพราะ ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 1997 โดยลดลงจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้าย ของการศึกษา สำหรับสาเหตุของการลดลงของอัตราผลกำไรมาจากสองปัจจัยสำคัญ ได้แก่ หนึ่ง การลดลงของอัตราการบูตริต และ สอง การที่องค์ประกอบมูลค่าของทุนยังคงมีแนวโน้ม ที่เพิ่มสูงขึ้น

คำสำคัญ: อัตราการบูตริต องค์ประกอบมูลค่าของทุน อัตราผลกำไร

* นิลิตเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
E-mail: peera.t@hotmail.com

Empirical estimates of Marxian Categories in the Thai Economy 1975-2005

Peera Tangtammakul*

Abstract

The objective of this study is to use both the Marxian political economic theory and its variables to examine the Thai economy since 1975-2005. Marx's law of the tendency of the rate of profit to fall will be explored in couple with the main three Marxian categories, i.e. the exploitation rate, the organic composition of capital and the rate of profit. Since there is quite rare Marxian categories study in Thailand, the results of this thesis represent the empirical quantitative term of Marxian variables in Thailand. In this study, in order to evaluate three Marxian variables, the model of Wolff (1979) and an input-output table are used as the empirical model and the main source of data, respectively.

The movement of profit rate in Thailand depended on both the exploitation rate and the organic composition of capital. During the period of 1975-1995 which was the era of Thai capitalism growth, the rate of profit showed a gradual increasing trend from 1975 to 1995 except 1990. In addition, 1995 was the year that the rate of profit in Thailand reached its peak before dropped substantially in 2000 and 2005. After the post crisis period or 1997 onwards, the exploitation rate dramatically dropped until 2005. While, the organic composition of capital still had an increasing trend. Therefore, a decrease

* Master of Economics student, Faculty of Economics, Chulalongkorn University
254 Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok 10330
E-mail: peera.t@hotmail.com

in the exploitation rate in couple with an increase in the organic composition of capital caused the rate of profit to fall after the post crisis period.

Keywords: *The Exploitation Rate, The Organic Composition of Capital, The Rate of Profit*

บทนำ

ในการศึกษาพฤติกรรม การเจริญเติบโต และพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศหนึ่ง ๆ ตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (Mainstream Economics) อาทิเช่น อัตราการออม (Saving Rate) อัตราเงินเฟ้อ (Inflation Rate) อัตราการว่างงาน (Unemployment Rate) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) รายได้ประชาชาติ (National Income) ฯลฯ ล้วนแต่เป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการใช้อธิบายเศรษฐกิจผ่านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมาเป็นเวลานาน อาทิเช่น ทฤษฎีความจำเป็นเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้นของรอสทาว (W.W. Rostow) ที่ได้แบ่งวิวัฒนาการของสังคมออกเป็น 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นสังคมโบราณ (Traditional Society) ซึ่งเป็นระบบสังคมเศรษฐกิจที่ใช้ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า รูปแบบการผลิต ความเป็นอยู่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติและขนบธรรมเนียมประเพณี ขั้นที่ 2 ขั้นเตรียมการ (Pre-Conditions for Take-Off) เป็นขั้นที่สังคมเศรษฐกิจมีการพัฒนาขึ้นโดยใช้ระบบเงินตรา มีการคิดค้นเทคโนโลยีการผลิตใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขั้นที่ 3 ขั้นทะยานขึ้น (Take-Off) เป็นขั้นที่ระบบเศรษฐกิจมีการสะสมทุนในอัตราที่สูงเกินกว่าร้อยละ 10 ของรายได้ประชาชาติ อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาของขั้นที่ข้ามผ่านขึ้นไปเป็นประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรม ขั้นที่ 4 ขั้นเร่งรัดการขยายตัว (Driver to Maturity) เป็นขั้นที่ประเทศได้กลายเป็นประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมเต็มตัว เทคโนโลยีได้กระจายไปสู่สาขาต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ ภาคบริการเริ่มมีบทบาทสำคัญ และขั้นที่ 5 ขั้นอุดมโภคา (High Mass Consumption) เป็นขั้นที่ระบบเศรษฐกิจมีความอุดมสมบูรณ์เพราะมีผลผลิตอย่างมากมาย ประชาชนภายในประเทศมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูง ‘จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในทฤษฎีของรอสทาว คือขั้นทะยานขึ้น และปัจจัยที่สำคัญสำหรับขั้นทะยานขึ้นนี้ ก็คือ การลงทุนสุทธิเพิ่มขึ้น’ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549ก, p. 57-58) ฉะนั้นแล้ว ‘อัตราการออมและการสะสมทุนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของประเทศในการข้ามผ่านจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง หรือ เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนประเทศไปเป็นประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับ แบบจำลองของ Harrod-Domar และ Solow (Todaro, 1985) ที่ได้ให้ความสำคัญกับอัตราการออมหรือการสะสมทุนว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจำเป็นเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว’ (Venida, 2007, p. 58) นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาที่ทำการศึกษถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงินเฟ้อกับอัตราการว่างงานหรือที่ทราบกันดีในนามของเส้นโค้งฟิลลิปส์ (Phillips Curve) ฉะนั้นแล้ว จึงเห็นได้ว่าในอดีตที่ผ่านมา มีงานศึกษาวิจัยจำนวนมากที่ได้ทำการศึกษาดังพฤติกรรม สถานการณ์ ตลอดจนพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ โดยพิจารณาและวิเคราะห์ผ่านทฤษฎี มุมมอง และความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy Theory) โดยเฉพาะแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx, ค.ศ. 1818-1883) ก็สามารถนำมา

พิจารณาและวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจของประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมได้เช่นกัน กล่าวคือ ‘มาร์กซ์ทำการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมโดยละเอียดในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า ทุน (Capital) ซึ่งระบบทุนมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่ง เป็นการผลิตเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นการผลิตเพื่อตลาด (Commodity Production) ไม่ใช่ผลิตเพื่อใช้เอง สอง มีการผูกขาดปัจจัยการผลิตอยู่ในมือชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย และสาม พลังแรงงาน (Labour Power) เป็นสินค้าชนิดหนึ่ง’ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2551, p. 165-166) ซึ่งภายใต้ระบบทุนนิยมนี้เอง ในขณะที่บรรดานายทุนกำลังพยายามขยายกำลังการผลิตเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด (Maximize Profit) ตลอดจนทำการสะสมทุนเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มาร์กซ์ได้เห็นถึงการขูดรีด (Exploitation) ของนายทุนต่อแรงงาน รวมทั้งแนวโน้มของอัตราผลกำไรที่ลดลงอันเป็นผลให้ระบบทุนนิยมต้องประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎีเรื่องมูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) และกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร (The law of the tendency of the rate of profit to fall) ของเขา ทั้งสองทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นทฤษฎีที่สำคัญและเป็นรากฐานของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง งานศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์การเมืองจำนวนมากได้นำแนวคิดของมาร์กซ์มาเป็นกรอบในการศึกษา อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่างานศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์การเมืองส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบงานศึกษาเชิงคุณภาพมากกว่างานศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณที่ต้องใช้แบบจำลอง วิธีการทางเศรษฐมิติและเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ ดังข้อสังเกตที่ Sugimoto (1975, p. 25-26) ได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยของเขาว่า ‘เป็นที่น่าแปลกใจว่า แม้ว่าเทคนิควิธีการทางคณิตศาสตร์และวิชาสถิติได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นอย่างมาก แต่งานศึกษาของมาร์กซ์ในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อใช้ในการอธิบายความเป็นไปของสังคมนั้นยังคงหายากและมีอยู่จำนวนน้อย’

จากการค้นคว้างานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัย พบว่า Wolff (1975) น่าจะเป็นนักวิชาการคนแรก ที่พยายามสร้างตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองจากทฤษฎีของมาร์กซ์ อันได้แก่ อัตราการขูดรีด (The rate of surplus value or the exploitation rate) องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (The organic composition of capital) และอัตราผลกำไร (The rate of profit) ออกมาในรูปแบบของเชิงปริมาณ โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output Table) เป็นฐานข้อมูลหลักในการสร้างตัวแปร โดยในงานชิ้นแรกของเขาได้ใช้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ทำการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศเปอร์โตริโก ต่อจากนั้น Wolff (1979) ได้ทำการพัฒนาแบบจำลองของเขาและนำมาสร้างตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ถึง 1967 โดยภายหลังจากงานศึกษาของ Wolff ขึ้นนี้ ในแวดวงเศรษฐศาสตร์การเมืองเริ่มมีงานวิจัยพยายามที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยใช้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเชิงปริมาณมากขึ้น ทำให้วิธีการและแบบจำลองมีการพัฒนาขึ้นมาในรูปแบบที่หลากหลายตามลำดับ ลำสุด

Venida (2007) ได้นำแบบจำลองของ Wolff (1979) กลับมาใช้ในการสร้างตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เพื่อศึกษาเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ กล่าวสำหรับประเทศไทยจวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ การศึกษาเชิงประจักษ์ของเศรษฐกิจไทยผ่านตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ยังคงเป็นงานที่ค่อนข้างหายาก ยกเว้นงานของ สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) และ Glassman (2001)

สำหรับงานศึกษาชิ้นนี้จึงเป็นความพยายามที่จะคำนวณหา อัตราการบูตริต องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ของเศรษฐกิจไทยออกมาในเชิงปริมาณ สำหรับกรณีศึกษาประเทศไทย ทั้งนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1975-2005 นับจากภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียนมีการเติบโตขึ้นอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะประเทศไทย ภายหลังจากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม เศรษฐกิจไทยมีช่วงเวลาการเติบโตอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมได้กลายมาเป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็เผชิญหลายประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักติดตลตามด้วยวิกฤติเศรษฐกิจเสมอ กล่าวคือ ภายหลังจากมีการเติบโตอย่างมากในช่วงระยะแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วิกฤติเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) โดยที่ประเทศไทยเองถือว่าเป็นประเทศที่เป็นต้นเหตุของวิกฤติครั้งนี้ ภายหลังจากที่วิกฤติได้ลุกลามไปมีผลกระทบต่อประเทศรอบข้าง จนทำให้มีการขนานนามวิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้ว่า “วิกฤติต้มยำกุ้ง (Tom Yum Kung Crisis or Tom Yum Kung Disease)”

โดยสรุปงานศึกษาชิ้นนี้จึงมีความตั้งใจที่จะทำการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทยออกมา รวมทั้งนำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาประกอบการอธิบายการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่อยู่ในรูปเชิงปริมาณดังกล่าว โดยทำการพิจารณาการเคลื่อนไหวของตัวแปรเปรียบเทียบกับกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร ซึ่งงานชิ้นนี้คาดหวังว่าผลการศึกษาที่ได้จะสามารถเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่สามารถนำมาใช้พิจารณาและอธิบายเศรษฐกิจไทยในอีกมิติหนึ่งเพิ่มเติมจากตัวแปรดั้งเดิมของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เพื่อคำนวณหาตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย ได้แก่ อัตราการบูตริต องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1975-2005

2) เพือวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตรการเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย ได้แก่ อัตราการบูตริต องคประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ในช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1975-2005 ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง กฎแนวโนมการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์

นียมและความหมายของตัวแปรและทฤษฎีเศรษฐศาสตรการเมืองของมาร์กซ์

สืบเนื่องมาจากงานศึกษาขั้นนี้ใช้ตัวแปรและทฤษฎีเศรษฐศาสตรการเมืองของมาร์กซ์ในการวิเคราะห์ซึ่งไม่ค่อยเป็นที่คุ้นเคยต่อผู้อ่านเทียบเท่ากับทฤษฎีและตัวแปรทางเศรษฐศาสตรกระแสหลัก ฉะนั้นแล้ว เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจ เนื้อหาในส่วนต้นนี้จึงมีความจำเป็นจะต้องอธิบายถึงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตรการเมืองของมาร์กซ์และความหมายของตัวแปรต่าง ๆ เป็นลำดับแรกพอสังเขป ก่อนที่จะอธิบายถึงแบบจำลองและการวิเคราะห์ผลการศึกษา

- มูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ (Marxian Surplus Value)

ก่อนที่จะอธิบายถึงความหมายของมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายถึงกระบวนการผลิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism Production Process) เป็นลำดับแรก ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ให้อ่านเห็นถึงภาพของกระบวนการและที่มาของการสร้างมูลค่าส่วนเกินได้อย่างชัดเจน โดยจุดเริ่มต้นของกระบวนการผลิตนั้น คือ สินค้า มาร์กซ์เองก็ได้เริ่มต้นบทแรกของหนังสือเรื่องทุน (Capital) ของเขาด้วยการวิเคราะห์ถึงสินค้าเป็นลำดับแรกเช่นกัน ดังคำกล่าวปฐมบทของเขาในหนังสือชื่อ “ทุน” ที่ว่า

‘ความมั่งคั่งของสังคมที่รูปแบบการผลิตทุนนิยมได้ครอบครองตำแหน่งสำคัญนี้ ได้ปรากฏออกเป็นสินค้ามากมายหลากหลายจนกองเป็นภูเขาเลากา สินค้าเฉพาะหน่วยแต่ละหน่วยได้ปรากฏเป็นรูปแบบมูลฐาน (Elementary Form) ของความมั่งคั่งดังกล่าวนี้ ดังนั้น การศึกษาของเราจึงต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สินค้า’ (มาร์กซ์, 2542, p. 43)

โดย ‘ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นสินค้า (Commodity) จะถูกผลิตขึ้นเนื่องมาจากตัวมันเป็นแหล่งที่มาของกำไร’ (Carchedi, 1991, p. 7) วัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าของนายทุนนั้นก็เพื่อนำไปขายให้ได้กำไร ในการผลิตสินค้า นายทุนมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนรูปจากวัตถุดั้งเดิมให้เป็นอีกวัตถุหนึ่งที่แตกต่างจากเดิม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ กระบวนการผลิตสินค้าคือ กระบวนการที่นายทุนทำการแปลงมูลค่าใช้สอยของวัตถุดั้งเดิม ให้เกิดมูลค่าในการใช้สอยใหม่

อย่างไรก็ตาม สินค้าในทฤษฎีของมาร์กซ์นั้น สินค้าไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุที่มีแค่มูลค่าในการใช้สอยเพียงอย่างเดียว ‘สินค้า (Commodity) ในความหมายของมาร์กซ์ แตกต่างจากคำว่าผลผลิต (Product) นัยหนึ่งสินค้าเป็นผลผลิตที่ผลิตขึ้นเพื่อขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาดโดยผู้ผลิต’ (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546, p. 64) ในขณะที่ผลผลิต คือ สิ่งที่ไม่จำเป็นต้องขาย สามารถนำมาบริโภค

ใช้สอยเองในครัวเรือน หรือมอบให้ผู้อื่นได้โดยเสน่หา ฉะนั้นตามทฤษฎีว่าด้วยเรื่องมูลค่าของมาร์กซ์ วัตถุที่จะจัดได้ว่าเป็นสินค้าได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยทั้งมูลค่าในการใช้สอย (Use Value) และมูลค่าในการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ซึ่งมูลค่าในการแลกเปลี่ยนนี้ หมายถึง การที่สินค้าชนิดหนึ่งในปริมาณหนึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกชนิดหนึ่งในอีกปริมาณหนึ่งได้ หรือกล่าวโดยง่าย ก็คือ สินค้าชนิดนั้นมีมูลค่าเท่าไรเมื่อคิดอยู่ในรูปของตัวเงิน โดยทั่วไปแล้ว ‘มูลค่าในการแลกเปลี่ยนของสินค้าที่ผ่านกระบวนการผลิตแล้ว ย่อมต้องมากกว่ามูลค่าในการแลกเปลี่ยนดั้งเดิมของตัวมันเอง หรือมากกว่าเงินที่นายทุนลงทุนเพื่อผลิตสินค้าก่อนที่จะนำเข้าสู่กระบวนการผลิต (Carchedi, 1991: 8)’

$$M - - C - - C' - - M' - -> M' - - C' - - C'' - - M'' - -> \dots$$

ภาพที่ 1: วัฏจักรการผลิตของนายทุน (The Cycle of Capitalist Production Process)

ที่มา: พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546, p. 80

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า นายทุนเริ่มต้นด้วยปริมาณเงินทุนที่แน่นอน (M) โดยเงินก้อนนี้ จะถูกนำไปซื้อปัจจัยการผลิต (Means of Production) ซึ่งหนึ่งในปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ กำลังแรงงาน (Labor power (LPo)) หลังจากนั้นสิ่งเหล่านี้จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการผลิต แปรรูปออกมาเป็นสินค้า (C') ที่มีมูลค่ามากกว่ามูลค่าของปัจจัยการผลิตกับค่าจ้างรวมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มูลค่าของสินค้าที่ผ่านกระบวนการผลิต (C') ย่อมต้องมากกว่ามูลค่าของทั้งปัจจัยการผลิต และแรงงานรวมกัน (C) หรือ $C' > C$ นั่นเอง หลังจากนั้นสินค้าจะถูกขายในตลาดเป็นเงินอีกครั้งโดยมีปริมาณมูลค่ามากกว่าเงินลงทุนขั้นแรก ($M' > M$) มูลค่าที่เพิ่มขึ้นนี้ ก็คือ กำไร (m) ซึ่งนายทุนจะนำไปบริโภคเป็นส่วนน้อย เพราะกำไรส่วนใหญ่จะนำไปลงทุนซ้ำเพื่อยขยายการผลิตในรอบต่อไป กลายเป็นการลงทุนและผลิตซ้ำเป็นรอบวัฏจักร (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546)

$$M \rightarrow C \{LPo \& MP\} \rightarrow \text{The Capitalist Production Process} \rightarrow C' \{Ce + S\} \rightarrow M' \{M + m\}$$

ภาพที่ 2: กระบวนการผลิตทั้งหมดของนายทุน (The Capitalist Production Process as a Whole)

ที่มา: Carchedi, 1991, p. 8

ต่อมาจะทำการพิจารณาถึงมูลค่าส่วนเกินที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการผลิตว่าเกิดขึ้นในขั้นตอนใด ถ้าเราทำการพิจารณาจะพบว่า ส่วนต่างระหว่าง M กับ M' นั้น ก็คือ กำไร (m) ดังนั้นแล้ว มูลค่าส่วนเกิน (S) จะได้แก่ ส่วนต่างระหว่าง C กับ C' โดยมูลค่าส่วนเกินนี้ ถูกสร้างขึ้นจากผลกำไรรวมทั้งความรู้ความสามารถ ของแรงงานที่ใช้ไปในการผลิต

สืบเนื่องมาจากชนชั้นกรรมาชีพหรือแรงงานไม่ได้เป็นผู้ที่ครอบครองปัจจัยการผลิต พวกเขา

จึงต้องขายกำลังแรงงานและความรู้ความสามารถของเขาในฐานะปัจจัยการผลิตเพื่อแลกมาซึ่งค่าจ้าง...และภายใต้ระบบทุนนิยมนั้น ค่าจ้างที่แรงงานได้รับก็เป็นเพียงแค่ค่าจ้างในระดับที่พอยังชีพเท่านั้น โดยเมื่อนายทุนได้แรงงานมาแล้ว แรงงานที่เขาซื้อมาจะไม่มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนอีกต่อไป เพราะได้ซื้อมาแล้วไม่มีจุดประสงค์ที่จะขายต่อ สิ่งนี้นายทุนได้ ก็คือ มูลค่าในการใช้สอยของแรงงาน ฉะนั้นแล้วการที่นายทุนจะสร้างผลกำไรได้ เขาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้แรงงานทำงานให้คุ้มค่าหรือเกินกว่าเวลาทำงานที่จำเป็น (The necessary labor time) (Carchedi, 1991)

‘สำหรับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองแล้ว “การขูดรีด” มีความหมายถึง กระบวนการทางชนชั้นขั้นพื้นฐานชนิดหนึ่ง ที่คนที่สร้างแรงงานส่วนเกินขึ้นมากับคนที่ฉกฉวยเอาแรงงานส่วนเกินนี้ไปเป็นของตนเองนั้น ไม่ใช่ว่าบุคคลคนเดียวกัน กล่าวตามความหมายนี้คือ คนที่ฉกฉวยโอกาสเอาแรงงานส่วนเกินไปเป็นของตนเองนั้นเป็นผู้ขูดรีดคนที่สร้างแรงงานส่วนเกิน...ทั้งนี้ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองจะให้ความสำคัญทั้งเรื่องของคุณภาพของการขูดรีด ซึ่งหมายถึงการพิจารณาในรูปแบบการขูดรีด และเรื่องการขูดรีดในเชิงปริมาณ อันได้แก่ ขนาดของส่วนเกินที่ผลิตออกมาได้ และการแบ่งปันส่วนเกินนี้...

A -----X----- B

โดยถ้าหากสมมติให้ AB เป็นระยะเวลาในการทำงาน และถ้า AX เป็นมูลค่าที่เพิ่มขึ้นที่เทียบเท่ากับมูลค่าของกำลังแรงงาน $AX = V$ ฉะนั้น XB จะเป็นมูลค่าส่วนเกินที่ผู้ใช้แรงงานได้สร้างขึ้นมาก ซึ่งส่วนนี้ตกเป็นของนายทุน และ $XB/AX = S/V =$ อัตราการขูดรีด หรือ อัตรามูลค่าส่วนเกิน (The exploitation rate or the rate of surplus value) ซึ่งอัตราการขูดรีดนี้จะแสดงถึง มิติทางด้านปริมาณของความสัมพันธ์ทางชนชั้นที่จะบอกว่า ประสิทธิภาพของนายทุนในการขูดรีดผู้ใช้แรงงานเป็นอย่างไร’ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536, p. 69)

- กฎการลดลงของอัตราผลกำไร (The law of the tendency of the rate of profit to fall)

เนื้อหาในส่วนนี้จะเริ่มต้นด้วยการแสดงให้เห็นถึงสมการอัตราผลกำไร (The rate of profit) ของมาร์กซ์เป็นลำดับแรก โดยกำหนดให้ π คือ อัตราผลกำไร ที่มีค่าเท่ากับมูลค่าส่วนเกินทั้งหมด ส่วนด้วยต้นทุนทั้งหมด ซึ่งก็ประกอบไปด้วยต้นทุนคงที่ (Constant Capital) และต้นทุนผันแปร (Variable Capital)

$$\pi = S/(C+V) \quad (ก)$$

ต่อมาถ้าเรานำต้นทุนผันแปร (V) ไปหารสมการ (ก) ทั้งเศษและส่วนก็จะได้สมการ (ข)

$$\pi = [S/V]/\{(C/V)+1\} \quad (ข)$$

S/V คือ อัตราการขูดรีด หรือ อัตรามูลค่าส่วนเกิน (The exploitation rate, the rate of surplus value) ในขณะที่เราเรียกอัตราส่วนระหว่างต้นทุนคงที่กับต้นทุนผันแปร C/V ว่า องค์ประกอบมูลค่าของทุน (Organic Composition of Capital) สำหรับแนวคิดเรื่องกฎการลดลงของอัตราผลกำไรนั้นมียุ่ว่า วิฤติเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เกิดขึ้นจากการลดลงของอัตราผลกำไร โดยตลอดช่วงระยะเวลาของการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น อัตราผลกำไรจะมีแนวโน้มที่จะลดลง สืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบมูลค่าของทุน สาเหตุสำคัญที่ทำให้้องค์ประกอบมูลค่าของทุน (C/V) มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นนั้น มาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี (The development of technology) สมมติฐานเรื่องแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร กล่าวว่า เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมมีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ เทคนิคและศักยภาพในการผลิตก็จะสูงขึ้น ส่งผลให้ในอนาคตข้างหน้าจะมีการใช้เครื่องจักรในการผลิตมากขึ้น เครื่องจักรเหล่านี้จัดว่าเป็นเทคนิคการผลิตประเภทประหยัดกำลังแรงงาน (Labor Saving Technology) เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วแรงงานจะเริ่มถูกเข้ามาแทนที่โดยเครื่องจักร ซึ่งหมายความว่า ในกระบวนการผลิตสินค้านั้น สัดส่วนของการใช้เครื่องจักรหรือต้นทุนคงที่ (C) จะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าจำนวนแรงงานหรือต้นทุนผันแปร (V) เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงทำให้องค์ประกอบมูลค่าของทุน (C/V หรือ Organic Composition of Capital) มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นดังนั้นแล้ว หากทำการวิเคราะห์โดยใช้สมการ (๗) จะเห็นถึงความสัมพันธ์ที่ว่า ‘อัตราผลกำไรถูกกำหนดโดยอัตราขูดรีดแรงงาน (S/V) และ Organic Composition of Capital (C/V) เพราะฉะนั้นถ้าหากว่า S/V ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ขณะที่ C/V เพิ่มสูงขึ้น อัตราการผลกำไรก็จะมีแนวโน้มลดลง อันจะนำไปสู่วิฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในท้ายที่สุด (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536, p. 72)’

วิธีการศึกษา

จุดมุ่งหมายของงานศึกษาชิ้นนี้ คือ วิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทย ดังนั้น เป้าหมายของแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา คือ การคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ 3 ตัวแปรหลัก อันได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรออกมาในเชิงปริมาณ

แบบจำลองเชิงประจักษ์ (The Empirical Model)

สำหรับแบบจำลองที่ใช้นั้นเป็นแบบจำลองของ Wolff (1979) เนื่องจากเป็นหนึ่งในแบบจำลองที่ได้ความนิยมใช้ทางการศึกษาในงานต่างประเทศ และมีความสมจริงทางทฤษฎีในการคำนวณหาอัตราการขูดรีด มากกว่าแบบจำลองอื่น ๆ ที่ใช้มูลค่าเพิ่ม (Value added) ในการสร้างมูลค่าส่วนเกิน รวมทั้งฐานข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลของ 179 สาขาการผลิต (179 Sectors) ในประเทศไทยที่ได้จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทยปี 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000 และ 2005

จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งสามารถสืบค้นและเข้าถึงได้ง่าย สำหรับขั้นตอนต่าง ๆ จากแบบจำลองมีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1: เริ่มต้นแบบจำลองเชิงประจักษ์ด้วยการสร้าง Leontief Inverse Matrix¹:

$$q = (I - a)^{-1} \quad (1)$$

กำหนดให้ a คือ เมตริกซ์ที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างอุตสาหกรรม (Inter-Industry Coefficient Matrix) ขนาด 179×179 และ I คือ เมตริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) ขนาด 179×179

ขั้นที่ 2: สร้าง l ซึ่งก็คือ เวกเตอร์แนวนอนที่แสดงสัมประสิทธิ์ของแรงงานในแต่ละสาขาการผลิต (Row Vector of Sectoral Labor Coefficients):

$$l = E_i / X_i \quad (2)$$

เมื่อ E คือ เวกเตอร์แนวนอนที่แสดงมูลค่าการจ้างงานในสาขาการผลิต i (Row Vector of an Employment in Sector i) และ X คือ เวกเตอร์แนวตั้งที่แสดงมูลค่าของผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต (Column Vector of Gross Output)

ขั้นที่ 3: นำสมการที่ (1) มาคูณด้วยสมการที่ (2) จะได้เวกเตอร์ที่แสดงมูลค่าของแรงงาน (The vector of labor value) λ ซึ่งมีค่าเท่ากับ:

$$\lambda = lq \quad (3)$$

โดยที่ λ_i แสดงให้เห็นถึงแรงงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่ใช้ในการผลิตต่อหนึ่งหน่วยผลผลิตซึ่งอยู่ในรูปของหน่วยเงินบาท (The direct plus indirect labor required per Baht of output (in current price))

ขั้นที่ 4: ต่อมกำหนดให้ m เป็น เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภคเฉลี่ยหรือมาตรฐานการครองชีพของคนทั้งประเทศที่อยู่ในรูปของเงินบาท (The column vector of average consumption or the standard of living per Baht (m)):

$$m = M/N \quad (4)$$

โดยที่ M คือ เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภค (Column Vector of Productive Consumption) และ N ได้แก่ การจ้างงานรวม หรือกล่าวโดยง่ายก็คือผลรวมของการจ้างงานในทุกสาขาการผลิต (Total Employment or Sum of E_i)

¹ the Leontief Inverse Matrix เป็นวิธีการที่ใช้ในการหาค่าสัมประสิทธิ์ของตาราง IO ซึ่งเป็นวิธีการพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 5: อัตราการขูดรีด หรือ อัตรามูลค่าส่วนเกิน (The exploitation rate, the rate of surplus value (ϵ)):

$$\epsilon = S/V = (1 - \lambda m) / \lambda m \quad (5)$$

โดยที่ λm คือ สิ่งที่ชดเชยให้กับเวลาทำงานของแรงงาน ซึ่งได้แก่ ค่าจ้าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต้นทุนผันแปรที่อยู่ในหน่วยของเงินบาทนั่นเอง (The compensated labor time, the variable capital (V) advanced per unit of Baht)

ขั้นที่ 6: คำนวณหาต้นทุนผันแปรทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา (The total variable capital (V)):

$$V = N \lambda m \quad (6)$$

ขั้นที่ 7: คำนวณหามูลค่าส่วนเกินทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา (The total surplus value (S)):

$$S = N \lambda m \epsilon \quad (7)$$

หากทำการแทนค่าสมการที่ (5) ลงในสมการที่ (7) จะได้

$$S = N(1 - \lambda m) \quad (7n)$$

ขั้นที่ 8: คำนวณหาต้นทุนคงที่ทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา (The total constant capital (C)):

$$C = \lambda(k+a)X \quad (8)$$

โดยที่ k คือ เมตริกซ์ที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของทุนที่ใช้ในแต่ละสาขาการผลิต (The matrix of capital stock coefficients per sector)

ขั้นที่ 9: คำนวณหาองค์ประกอบมูลค่าของทุน (The organic composition of capital (σ)):

$$\sigma = C/V = \{\lambda(k+a)X\} / N \lambda m \quad (9)$$

ขั้นที่ 10: หายี่สุดคำนวณหาอัตราผลกำไร (The rate of profit (π)):

$$\pi = \{S/V\} / \{(C/V)+1\} = \epsilon / (1+\sigma) \quad (10)$$

กล่าวโดยสรุป เมื่อนำข้อมูลจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตเข้าสู่กระบวนการทางคณิตศาสตร์จากแบบจำลองแล้ว จะสามารถคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ อาทิเช่น อัตราการขูดรีด (ϵ หรือ S/V มูลค่าส่วนเกินส่วนต้นทุนผันแปร), องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (σ หรือ C/V ต้นทุนคงที่ส่วนต้นทุนผันแปร) และอัตราผลกำไร (π) ออกมาในเชิงปริมาณได้

ผลการศึกษาและข้อวิจารณ์

ในส่วนนี้จะแสดงถึงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ อันได้แก่ ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์แต่ละตัวที่คำนวณได้จากแบบจำลองของ Wolff (1979) สืบเนื่องมาจากฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ ได้แก่ ตาราง ปัจจัยการผลิต และผลผลิต (Input-Output Table) ซึ่งในประเทศไทยมีการจัดทำไว้ทุก ๆ 5 ปี อันได้แก่ ปี ค.ศ. 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000 และ 2005 ทำให้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์แต่ละตัวที่คำนวณออกมาได้จะมีทั้งสิ้น 7 ปี โดยผลการศึกษาแสดงอยู่ในส่วนของภาคผนวกดังตารางที่ 1 ภาพที่ 3 และภาพที่ 4 ตามลำดับ ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทยที่คำนวณหาได้จากแบบจำลองของ Wolff (1979) ส่วนภาพที่ 3 แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าส่วนเกินต้นทุนผันแปร และต้นทุนคงที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005 ในขณะที่ภาพที่ 4 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการขูดรีด องค์ประกอบมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้ สร้างจากกระบวนการทางคณิตศาสตร์ การวิเคราะห์ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่ามีปัจจัยทางเศรษฐกิจใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องสัมพันธ์กันทั้งในด้านของความหมาย และต้องสามารถโยงความสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านไปยังข้อมูลในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตเพื่อผ่านไปสู่สมการทางคณิตศาสตร์จากแบบจำลองของ Wolff (1979) ได้เช่นกัน ดังนั้นการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์กับเศรษฐกิจไทยจึงมีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ จะพิจารณาการเคลื่อนไหวผ่านตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสมการทางคณิตศาสตร์ในแบบจำลองเท่านั้น ส่วนปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ปรากฏในแบบจำลองของ Wolff (1979) ที่อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจไทย อาทิเช่น กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน การทำธุรกรรมทางการเงิน อัตราดอกเบี้ย ฯลฯ จะไม่ถูกนำมาวิเคราะห์ เพราะปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ผ่านสมการในแบบจำลอง จึงไม่สามารถที่จะนำมาอธิบายการเคลื่อนไหวได้ ดังนั้น ในส่วนต้นนี้จะอธิบายพอสังเขปเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

ปัจจัยแรกที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ได้แก่ ปริมาณของผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต (จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตซึ่งอยู่ในรูปของมูลค่ามีหน่วยเป็นบาท) หรือ ตัวแปร X จากแบบจำลอง หากพิจารณาในแง่ของความหมาย จะพบว่า การผลิตสินค้าในปริมาณที่มากขึ้นจะส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นตามปริมาณการผลิต และถ้าพิจารณาจากสมการในแบบจำลองเชิงประจักษ์ที่ (2) (3) และ (5) จะพบว่า การเพิ่มขึ้นของ

ปริมาณของผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต (X) ส่งผลให้ตัวแปร l ลดลง การลดลงของ l ส่งผลต่อเนื่องให้ λ ลดลง ซึ่งการลดลงของ λ ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน $(1-\lambda m)$ เพิ่มขึ้น

ปัจจัยที่สอง ได้แก่ ปริมาณการจ้างงานรวมในทุกสาขาการผลิต หรือ ตัวแปร N จากแบบจำลอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของตัวแปร N นี้สามารถส่งผลกระทบต่อสองช่องทาง โดยช่องทางที่หนึ่ง คือ ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาตามความหมาย พบว่า แรงงานเป็นผู้สร้างมูลค่าส่วนเกิน ดังนั้น ถ้ามีการจ้างแรงงานในการผลิตที่เพิ่มขึ้น มูลค่าส่วนเกินรวมก็จะเพิ่มขึ้น จากสมการที่ 7ก ในแบบจำลองเชิงประจักษ์ จะพบว่า มูลค่าส่วนเกินที่แรงงานหนึ่งคนผลิตได้มีค่าเท่ากับ $(1-\lambda m)$ ในขณะที่มูลค่าส่วนเกินของทั้งประเทศมีค่าเท่ากับ $N(1-\lambda m)$ ฉะนั้น ถ้า N เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้แล้ว ยังสามารถพิจารณาผลของการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นได้อีกหนึ่งช่องทาง คือ ส่งผลให้ต้นทุนแปรผัน (V) เพิ่มขึ้นได้เช่นกัน เพราะถ้ามีการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานในจำนวนที่มากขึ้น นายทุนย่อมต้องจ่ายค่าจ้างให้แรงงานในจำนวนคนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจากสมการที่ (6) V มีค่าเท่ากับ $N\lambda m$ ถ้า N เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้ V เพิ่มขึ้นเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนแปรผันไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนของแรงงานที่จ้างมาทำการผลิตเพียงอย่างเดียว ยังคงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สาม ซึ่งได้แก่ อัตราค่าจ้าง โดยการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้าง ส่งผลให้ต้นทุนแปรผันเพิ่มสูงขึ้น และยังส่งผลต่อเนื่องทำให้อัตราการขูดรีดลดลง เพราะนายทุนต้องจ่ายเงินให้แรงงานในจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้น เปรียบได้ว่านายทุนมีต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น มูลค่าส่วนเกินที่ขูดรีดจากแรงงานได้ก็น้อยลง ซึ่งจากแบบจำลองเชิงประจักษ์ มูลค่าของการจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิต ได้แก่ ตัวแปร E ซึ่งการเพิ่มขึ้นของ E จะส่งผลให้ l เพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของ l ส่งผลต่อเนื่องให้ λ เพิ่มขึ้น ซึ่งการเพิ่มขึ้นของ λ ทำให้ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงาน หรือสิ่งที่ขูดขวยให้กับแรงงาน ได้แก่ ตัวแปร λm เพิ่มขึ้นซึ่งจะส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน $(1-\lambda m)$ ลดลง ดูสมการที่ (2) (3) และ (5) ประกอบ

ปัจจัยที่สี่ ได้แก่ สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตประเภททุนในแต่ละสาขาการผลิต ซึ่งคือตัวแปร k จากแบบจำลองเชิงประจักษ์ การใช้ปัจจัยการผลิตประเภททุนในปริมาณที่มากขึ้นจะส่งผลให้ต้นทุนคงที่ (C) เพิ่มสูงขึ้น สมการที่ (9) แสดงให้เห็นว่า ถ้าตัวแปร k เพิ่มขึ้นส่งผลให้ C เพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของต้นทุนคงที่จะส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งตัวแปร k นี้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ สร้างมาจากการนำเอา มูลค่าของสินค้าทุนที่ใช้ในการผลิต หรือตัวแปร K ในแต่ละสาขาการผลิต หาดด้วยผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต ฉะนั้น หากพิจารณาตามกลไกทางคณิตศาสตร์จะพบว่า ถ้า K เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวเองซึ่งได้แก่ k เพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของ k ส่งผลให้ C เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นในท้ายที่สุด

การวิเคราะห์ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในหัวข้อนี้ จะอธิบายผ่านแนวโน้มการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรเป็นหลัก โดยจะแบ่งการอธิบายแนวโน้มอัตราผลกำไรออกเป็น 2 ช่วงเวลา ซึ่งได้แก่ ช่วงแรก ปี 1975-1985 ที่อัตราผลกำไรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และช่วงที่สอง ปี 1990-2005 ที่อัตราผลกำไรเริ่มมีแนวโน้มลดลง สำหรับในส่วนนี้จะนำข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยมาใช้อธิบายประกอบการเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์

อัตราผลกำไรในช่วงที่หนึ่ง ปี 1975-1985

ภาพรวมการเคลื่อนไหว

เมื่อพิจารณาการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในช่วงที่หนึ่ง หรือ สามปีแรก (1975, 1980 และ 1985) จากภาพที่ 4 จะพบว่า อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งสามปี โดยสาเหตุหลักของการเพิ่มขึ้นมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการบูตริต อย่างไรก็ตาม การที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมเป็นการชะลอการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไร

วิเคราะห์การเคลื่อนไหวกับเศรษฐกิจไทย

เมื่อทำการศึกษาเศรษฐกิจไทย พบว่า ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1985 เศรษฐกิจไทยอยู่ในช่วงระยะเวลาของการฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นในปี 1971 อย่างไรก็ตาม นับได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาเติบโตอย่างต่อเนื่องของการผลิตภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งการสร้างสรรค์บรรยากาศทางเศรษฐกิจของประเทศให้พัฒนาขึ้นตามลักษณะของประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรม ฉะนั้นแล้ว จึงเห็นได้ว่าอัตราผลกำไรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทั้งสามช่วงเวลา โดยเพิ่มขึ้นในปี 1980 ก่อนจะชะลอการเพิ่มขึ้นในปี 1985 การเพิ่มขึ้นของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม (ตัวแปร X) ตลอดจนการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น (ตัวแปร N) ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของอัตราการบูตริต ซึ่งอัตราการบูตริตที่เพิ่มขึ้นนี้ คือ แหล่งที่มาของกำไร ในขณะที่เดียวกันการผลิตสินค้าในปริมาณที่เพิ่มขึ้นก็นำมาซึ่งความต้องการปัจจัยการผลิตประเภททุนที่มากขึ้นได้ส่งผลให้ต้นทุนคงที่ (C) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในสัดส่วนที่สูงกว่าต้นทุนแปรผัน (V) ดังกล่าว ส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนนอกจากจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้วยังเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นแล้ว การที่องค์ประกอบมูลค่าของทุนในปี 1985 เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าปี 1980 และในปี 1990 ยังคงเพิ่มสูงขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าปี 1985 เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นแต่เป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอตัวลง

อัตราผลกำไรในช่วงที่สอง ปี 1990-2005

ภาพรวมการเคลื่อนไหว

หลังจากที่อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นในสามปีแรก พอเข้าสู่ปี 1990 อัตราผลกำไรของประเทศไทยได้ปรับลดลงครั้งแรก โดยลดลงร้อยละ 12.5 ซึ่งการลดลงดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 1990 องค์ประกอบของมูลค่าของทุนได้เพิ่มในสัดส่วนที่สูงสุดในตลอดระยะเวลาของการศึกษา (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 52) และสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีด (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13) ในระดับที่ทำให้อัตราผลกำไรลดลงได้

ต่อมาในปี 1995 อัตราผลกำไรได้ปรับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 42 โดยมีสาเหตุมาจากการที่อัตราการขูดรีดในปี 1995 ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากที่เพิ่มในปี 1990 นอกจากนี้ องค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 1995 ลดลงไปประมาณร้อยละ 6 ดังนั้น การเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นของอัตราการขูดรีด (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 35) ผนวกกับการลดลงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนส่งผลให้ในปี 1995 อัตราผลกำไรนอกจากจะเพิ่มขึ้นถึงจุดสูงสุดแล้วยังเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุดตลอดระยะเวลาของการศึกษา

แต่หลังจากนั้น อัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ต่างลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุมาจากการลดลงของอัตราการขูดรีด ผนวกกับการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2000 อัตราผลกำไรลดลงประมาณร้อยละ 19 ในขณะที่ปี 2005 ลดลงไปประมาณร้อยละ 27 สำหรับปี 2000 นับเป็นปีที่อัตราการขูดรีดลดลงเป็นครั้งแรก โดยยังคงลดลงต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา

วิเคราะห์การเคลื่อนไหวกับเศรษฐกิจไทย

อัตราผลกำไรในช่วงที่สอง ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1990-2005 โดยช่วงระยะเวลาดังแต่ปี 1990-1995 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างโดดเด่น สัดส่วนของการผลิต การจ้างงาน และการส่งออก ล้วนเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ความต้องการในการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ได้นำมาซึ่งความต้องการปัจจัยการผลิตประเภททุนหรือปัจจัยการผลิตประเภทประหยัดกำลังแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ซึ่งจากลักษณะการผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มักจะเป็นการผลิตแบบเป็นการใช้ทุนมากกว่าแรงงาน (Capital Intensive) ดังนั้น จึงต้องสั่งเข้าเครื่องจักรอุปกรณ์ ตลอดจนวัตถุดิบสำคัญมาใช้ในการผลิตเพื่อส่งออกอีกทอดหนึ่ง (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549, p. 109) ผนวกกับการที่ประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ซึ่งค่าเงินบาทก็ค่อนข้างแข็งค่า ส่งผลให้สินค้านำเข้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภททุนมีราคาที่สูง สองปัจจัยนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ภายหลังปี 1985 ต้นทุนคงที่เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงอย่างต่อเนื่อง โดยสูงกว่าทั้งมูลค่าส่วนเกิน และต้นทุนแปรผัน

ดังกล่าวส่งผลให้อัตราผลกำไรในปี 1980, 1985 จะลอการเพิ่มขึ้นก่อนจะลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990

การเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนส่งผลให้อัตราผลกำไรในปี 1980 1985 จะลอการเพิ่มขึ้น และมาลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990 ดังกล่าวสามารถมองได้ว่าเป็นสัญญาณเตือนสำคัญก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 เพราะเมื่อใดที่อัตราการเติบโตขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนในประเทศเพิ่มขึ้นสูงกว่าอัตราการขุดรืดแล้ว ย่อมส่งผลให้อัตราผลกำไรจะลอการเพิ่มขึ้น หรือถ้ากรณีที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราการขุดรืดในสัดส่วนที่สูงมาก จะส่งผลให้อัตราผลกำไรปรับลดลงได้ ดังนั้น การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 จึงสามารถมองเป็นสัญญาณสำคัญที่เตือนให้ทราบว่ามีคามจำเป็นอย่างยั้งที่ต้งรักษาระดับของอัตราการขุดรืดให้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงหรือเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่า การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน เพื่อไม่ให้อัตราผลกำไรลดลง อันจะนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจตามกฎแนวมการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ในที่สุด นอกจากนี้ ประเด็นดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของมาร์กซ์ที่แตกต่างจากการพิจารณาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เพราะสำหรับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ คือ ปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ และเมื่อเกิดขึ้นก็จะพิจารณาหาเหตุผลต่าง ๆ ประกอบกับทฤษฎี เพื่อที่จะอธิบายถึงที่มาและสาเหตุของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ในขณะที่สำหรับมาร์กซ์ วิกฤติเศรษฐกิจเป็นสภาพที่แฝงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งต้องเผชิญและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สภาพการณ์ดังกล่าว คือ แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน อันจะนำไปสู่กฎแนวมการลดลงของอัตราผลกำไร และสภาพที่แฝงดังกล่าวได้แสดงให้เห็นค่อนข้างชัดเจนผ่านแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนที่งานชิ้นนี้คำนวณออกมาได้

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า ประเทศไทยในช่วงระยะเวลาปี 1990-1995 อยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมกำลังเติบโต ฉะนั้น ในปี 1995 อัตราผลกำไรจึงปรับเพิ่มขึ้นอีกครั้ง สืบเนื่องมาจากการที่อัตราการขุดรืดยังคงเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงอย่างต่อเนื่องจากปี 1990

ฉะนั้น ในปี 1995 อัตราการขุดรืดยังคงสามารถเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูง ส่งผลให้อัตราผลกำไรปรับเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนลดลงเล็กน้อย สำหรับการเพิ่มขึ้นของอัตราการขุดรืดมาจากมูลค่าส่วนเกินมีการเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งมีสาเหตุมาจาก หนึ่ง การผลิตในปริมาณที่สูงสอดคล้องกับอุปสงค์ จำนวนประชากร และปริมาณสินค้าส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้น (การเพิ่มขึ้นของตัวแปร X) สอง จำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เพิ่มมากขึ้น (การเพิ่มขึ้นของตัวแปร N) และ สาม แม้อัตราค่าจ้างมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น แต่ก็สามารถคงระดับของอัตราค่าจ้างให้อยู่ในระดับที่ต่ำหากเปรียบเทียบการเพิ่มขึ้นของผลผลิต ซึ่งจำนวนแรงงานที่เข้าสู่ภาคการผลิตในสัดส่วนที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่กระบวนการผลิตของแรงงานหญิง ส่งผลให้อัตรา

ค่าจ้างไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนมาก ทั้งนี้ทั้งนั้นตัวแปร λm จากแบบจำลองที่บ่งบอกถึงอัตราค่าจ้างต่อแรงงานหนึ่งคนที่อยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำมีส่วนสำคัญทำให้นายทุนสามารถขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานได้มากขึ้น เพราะ λm มีแนวโน้มที่ลดลงตั้งแต่ช่วงเวลาที่เริ่มทำการศึกษาจนกระทั่งถึงช่วงเวลาก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้อัตราการขูดรีดเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 1975 จนกระทั่งถึงปี 1995 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ

ต่อมาในปี 2000 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 อัตราผลกำไรได้ลดลงเป็นครั้งที่สอง และลดลงต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา โดยมีสาเหตุหลักมาจากการลดลงของอัตราการขูดรีด วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 1997 ได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องมาซึ่งภาคการผลิตและการจ้างงานในปี 2000 และ 2005 ส่งผลให้มูลค่าผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต (X) และมูลค่าการจ้างงานรวมของทุกสาขาการผลิต (N) จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตในปี 2000 จะลดการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ในขณะที่ปี 2005 แม้ตัวแปร X และ N จะปรับเปลี่ยนในสัดส่วนที่สูงขึ้นจากปี 2000 แต่ยังคงเป็นสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นที่ต่ำกว่าปี 1995 ดังนั้น อัตราการขูดรีดในปี 2005 จึงลดลง แต่ลดลงในสัดส่วนที่น้อยกว่าการลดลงในปี 2000 แต่ทว่าองค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 2005 ได้ปรับเปลี่ยนสูงขึ้นอีกครั้ง ซึ่งได้ส่งผลให้ท้ายที่สุดแล้วอัตราผลกำไรในปี 2005 ลดลงมากกว่าในปี 2000

หนึ่งข้อสังเกตที่สำคัญ คือ การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 2000 มีสาเหตุสำคัญมาจากการลดลงของอัตราการขูดรีด ซึ่งแตกต่างจากการลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 ที่มีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ซึ่งในปี 1990 อัตราการขูดรีดไม่ได้ลดลง ฉะนั้น การลดลงของอัตราผลกำไรที่มีสาเหตุหลักมาจากการลดลงของอัตราการขูดรีดในปี 2000 มีส่วนทำให้อัตราผลกำไรในปี 2005 ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อเรื่องมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ในหน้าที่ 10 ว่า กำไรส่วนใหญ่ของนายทุนจะนำไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายการผลิตในรอบต่อไป กลายเป็นการลงทุนและผลิตซ้ำเป็นรอบวัฏจักร ฉะนั้นแล้ว ‘การลดลงของอัตราผลกำไรส่งผลให้การลงทุนเพื่อผลิตซ้ำในรอบต่อไปเพื่อสร้างมูลค่าส่วนเกินลดลง’ (Melendez, 1994: 238) ผนวกกับภายหลังปี 2000 ยังอยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 ซึ่งแตกต่างจากช่วงปี 1995 ที่เศรษฐกิจอยู่ในช่วงของการเติบโต ฉะนั้น ในปี 2005 อัตราผลกำไรจึงปรับลดลงไม่ได้กลับมาเพิ่มขึ้นเหมือนกรณีเดิมในปี 1995

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์จากงานศึกษาชิ้นนี้ จัดว่าเป็นตัวแปรชิ้นแรกของประเทศไทยที่สร้างจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ด้วยแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) ผลการศึกษาของงานชิ้นนี้จึงเป็นงานชิ้นแรกที่ได้ศึกษาภาพรวมของเศรษฐกิจไทยระดับมหภาคในระยะยาว (ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005 รวม 30 ปี) ภายใต้มุมมองเศรษฐกิจการเมือง

ของมาร์กซ์ โดยอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้มีทั้งช่วงเวลาที่ยเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับช่วงเวลา
ที่ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทยกำลังเติบโต มีช่วงลดลงอันเป็นสัญญาณเตือนก่อน
วิกฤติเศรษฐกิจหนึ่งช่วงเวลา ซึ่งได้แก่ ปี 1990 และมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างชัดเจนหลังวิกฤติการณ์
ทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากงานชิ้นนี้เป็นงานศึกษาแนวมาร์กซ์เชิงประจักษ์ชิ้นแรก ๆ ที่ได้ทำการศึกษา
เศรษฐกิจไทย จึงเลือกใช้แบบจำลองที่มีความซับซ้อนในระดับหนึ่ง ซึ่งได้แก่ แบบจำลองของ Wolff
(1979) เนื่องจากเป็นแบบจำลองแรก ๆ ที่ทำการบุกเบิกในเรื่องของการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์
การเมืองของมาร์กซ์และเป็นต้นแบบของงานวิจัยในประเทศอื่น ๆ เช่น เปอร์โตริโก สหรัฐฯ เม็กซิโก
และฟิลิปปินส์ รวมทั้งฐานข้อมูลหลักที่ใช้ทำการศึกษา ได้แก่ ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตซึ่งเป็น
ฐานข้อมูลที่สามารถค้นหาและเข้าถึงได้ง่าย ประกอบกับต้องการดูภาพรวมของเศรษฐกิจไทยเป็น
ลำดับแรก งานชิ้นนี้จึงได้ใช้ทุกสาขาการผลิตที่อยู่ในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต และการที่ใช้
ทุกสาขาการผลิต (179 สาขาการผลิต) ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์
โดยไม่ได้ออกสาขาที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลิตภาพออก ย่อมส่งผลให้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมือง
ของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้มีความคลาดเคลื่อนในระดับหนึ่ง แต่จากความได้เปรียบของตารางปัจจัย
การผลิตและผลผลิต ผนวกกับวิธีการจากแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) ยังคงเป็น
ปัจจัยสนับสนุนให้ผลการศึกษางานชิ้นนี้มีความน่าเชื่อถือ

สำหรับข้อเสนอแนะนั้น งานชิ้นนี้มีความเห็นว่า หากมีความต้องการที่จะสร้างตัวแปร
มูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ออกมาให้มีความถูกต้องและใกล้เคียงกับทฤษฎีของมาร์กซ์มากที่สุด
การประยุกต์เรื่องของการแบ่งแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ ออกจากแบบจำลองเป็นเรื่องที่มี
ความจำเป็น อย่างไรก็ตาม เป็นไปได้ยากที่เราจะทำการแบ่งแยกแรงงานทั้งสองประเภทนี้ ออกจาก
กันอย่างสมบูรณ์โดยปราศจากการย้อนกลับไปพิจารณาถึงทุกภาคการผลิตที่ละภาค จากนั้นจึง
ใช้การวิเคราะห์ระดับจุลภาคเพื่อแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากแบบจำลอง ซึ่งแน่นอน
ว่าจะต้องใช้ข้อมูลและขั้นตอนที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

สำหรับงานวิจัยชิ้นต่อไปในอนาคตที่มีความสนใจจะทำการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
ของมาร์กซ์เชิงประจักษ์สามารถนำแบบจำลองจากงานชิ้นนี้ไปพัฒนาเพิ่มได้ โดยเริ่มต้นจากการ
สร้างตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของตัวเองขึ้นมา ซึ่งตารางดังกล่าวนี้ต้องเป็นตารางที่
ทำการตัดสาขาที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ และสาขาการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างมูลค่าส่วนเกิน
ออกไป นอกจากนี้แล้ว อัตราค่าจ้างที่นำมาใช้คิดคำนวณนั้นต้องเป็นอัตราค่าจ้างของแรงงาน
ที่ก่อให้เกิดผลิตภาพเท่านั้น จึงจะทำให้มูลค่าส่วนเกินและอัตราการขูดรีดที่คำนวณได้นั้นเป็น
ตัวแปรที่ให้ค่าออกมาใกล้เคียงกับความหมายตามทฤษฎีของมาร์กซ์มากที่สุด อย่างไรก็ตาม
หากมีการตัดสาขาการผลิตบางส่วนออก กรอบที่ใช้ในการศึกษาย่อมต้องแคบลง อาจจะต้องเป็น
การศึกษาในระดับจุลภาคแทน เพราะเมื่อไม่ได้ใช้ทุกสาขาการผลิตภายในประเทศ ตัวแปรที่

ประมาณการออกมาได้ก็จะไม่สามารถเป็นตัวแทนของเศรษฐกิจของทั้งประเทศได้อย่างสมบูรณ์ อาทิเช่น หากทำการประมาณการเพียงแค่ 20 อุตสาหกรรมเท่านั้น ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่หาออกมาได้นั้นก็จะเป็นการแสดงพฤติกรรมเฉพาะ 20 อุตสาหกรรมในประเทศไทย ไม่ใช่ภาพรวมเศรษฐกิจไทยในระดับมหภาค

และนอกเหนือจากแบบจำลองของ Wolff (1979) ยังคงมีแบบจำลองอยู่อีกประมาณ 3-4 แบบที่สามารถนำมาใช้คำนวณหามูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ได้ โดยเฉพาะแบบจำลองจากงานของ Shaikh and Tonak (1994) ที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมเช่นกัน สืบเนื่องมาจากการที่แบบจำลองของ Shaikh and Tonak (1994) ใช้บัญชีรายได้ประชาชาติเป็นฐานข้อมูลหลัก ควบคู่กับตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต จึงทำให้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่คำนวณได้นั้น คาดว่าจะออกมาเป็นรายปี ตามลักษณะงานของ Papadimitriou (1990) และ Maniatis (2005) เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้ข้อมูลที่หาออกมาได้นั้นมีจำนวนมาก และหากทำการศึกษาในระยะเวลายาวนานกว่า 15 ปี ย่อมจะสามารถนำตัวแปรเหล่านี้ไปพิจารณาควบคู่กับวิธีการทางเศรษฐมิติ เป็นการเพิ่มเติมได้อีกเช่นกัน เพราะจะได้ข้อมูลที่อยู่ในรูปของอนุกรมเวลา (Time Series Data) หรือหากต้องการศึกษาอัตราการเจริญเติบโตในระดับจุลภาค เช่น กลุ่มสาขาการผลิต การประยุกต์แบบจำลองของ Wolff (1979) ด้วยการสร้างตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตขึ้นมาเองโดยตัดเอาภาคการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาออก ก็สามารถทำได้เช่นกัน นอกจากนี้ แบบจำลองของ Katano (1967) ที่สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) ใช้เป็นแบบจำลองต้นแบบ ก็สามารถคำนวณหามูลค่าส่วนเกินและอัตราการเจริญเติบโตออกมาเป็นรายสาขาการผลิตได้เช่นกัน และหากทำการขยายผลการศึกษาของงานชิ้นนี้ต่อจากปี 2005 จะสามารถเห็นแนวโน้มของอัตราผลกำไรว่า ภายหลังจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจแล้วอัตราผลกำไรของประเทศไทยมีการเคลื่อนไหวในทิศทางใด ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องมาจากการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นกว่าอัตราการเจริญเติบโต หรือปรับเพิ่มขึ้นอีกครั้งอยู่ในรูปของวัฏจักรเศรษฐกิจ และหากอัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นนั้น ปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้อัตราผลกำไรมีแนวโน้มที่ดีขึ้น หรืออาจจะยังคงมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจากการศึกษาของงานชิ้นนี้ที่มีผลกระทบต่ออัตราผลกำไรของมาร์กซ์เมื่อระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมยังคงพัฒนารูปแบบทางการผลิตต่อไป

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาของงานชิ้นนี้คาดว่าจะเป็นการนำเสนอและการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เชิงประจักษ์ที่คำนวณหาจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตชิ้นแรกกับเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนานถึง 30 ปี โดยการเคลื่อนไหวของตัวแปรดังกล่าวจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับนักเศรษฐศาสตร์และผู้ที่มีสนใจในการนำไปใช้พิจารณาและอธิบายเศรษฐกิจไทย นอกจากนี้แล้ว การศึกษาเศรษฐกิจไทยภายใต้มุมมองทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่แตกต่างกันมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เห็นถึงความเหมือน ความต่างและความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ท้ายที่สุด คาดว่าผลการศึกษาของงานชิ้นนี้จะเป็น

ประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาในเรื่องราวที่เกี่ยวกับตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์รวมทั้งพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2536). *เศรษฐศาสตร์สองกระแส*, (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2549ก). แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและประสบการณ์ในประเทศโลกที่สาม 1960-1990. ใน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2549). *วิธีใหม่แห่งการพัฒนา : วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 55-82.
- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2549ข). การพัฒนาประเทศไทยจากแผนพัฒนาฉบับที่ 1-8: บทวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์. ใน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549). *วิธีใหม่แห่งการพัฒนา : วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 95-122.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2551). *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. (2546). *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาร์กซ์, คาร์ล. (2542). *DAS KAPITAL ว่าด้วยทุน เศรษฐศาสตร์การเมืองวิพากษ์ เล่ม 1*. แปลและเรียบเรียง โดย เมธี เอี่ยมวราร (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรพิทยา.
- สุขาวดี ศรีสุวรรณกภาพ. (2525). *การกำหนดสัดส่วนรายได้ของปัจจัยประเภทแรงงานและปัจจัยอื่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Carchedi, G. (1991). *Frontiers of Political Economy*. London: Verso.
- Glassman, J. (2001). Economic Crisis in Asia: The Case of Thailand. *Economic Geography*, 77(2): 122-147.
- Katano, H. (1967). *Factor to determine relative shares*. Tokyo: Maruzen Co.
- Maniatis, T. (2005). Marxian Macroeconomic Categories in the Greek Economy. *Review of Radical Political Economics*, 24(1): 494-516.
- Melendez, E. (1994). Accumulation and crisis in a small and open economy: the postwar social structure of accumulation in Puerto Rico. In Kotz, D.M., McDonough, T. & Reich, M. (edited). *Social structures of accumulation:*

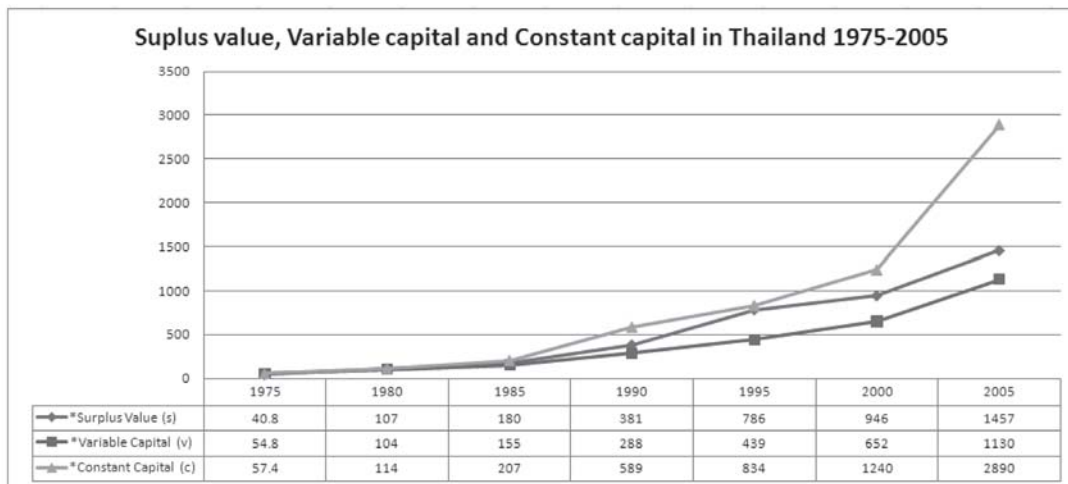
- The political economy of growth and crisis*. New York: Cambridge University Press, 233-252.
- Papadimitriou, D. (1990). The political economy of Greece: An Empirical Analysis of Marxian Economics. *European Journal of Political Economy*, 6, 181-199.
- Shaikh & Tonak. (1994). *Measuring the wealth of nations: The political economy of national accounts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sugimoto, Y. (1975). Surplus value, Unemployment and Industrial Turbulence: A Statistical Application of the Marxian Model to Post-War Japan. *Journal of Conflict Resolution*, 19(1): 25-47.
- Todaro, M. (1985). *Economic development*, 5th ed. New York: Longman.
- Venida, V. (2007). Marxian Categories Empirically Estimated: The Philippines, 1961-1994. *Review of Radical Political Economics*, 39(1): 58-79.
- Wolff, E. (1975). The rate of surplus value in Puerto Rico, *The Journal of Political Economy*, 83(5): 935-949.
- Wolff, E. (1979). The rate of surplus value, the organic composition and the general rate of profit in the U.S. economy, *The American Economic Review*, 69(3): 329-341.

ภาคผนวก

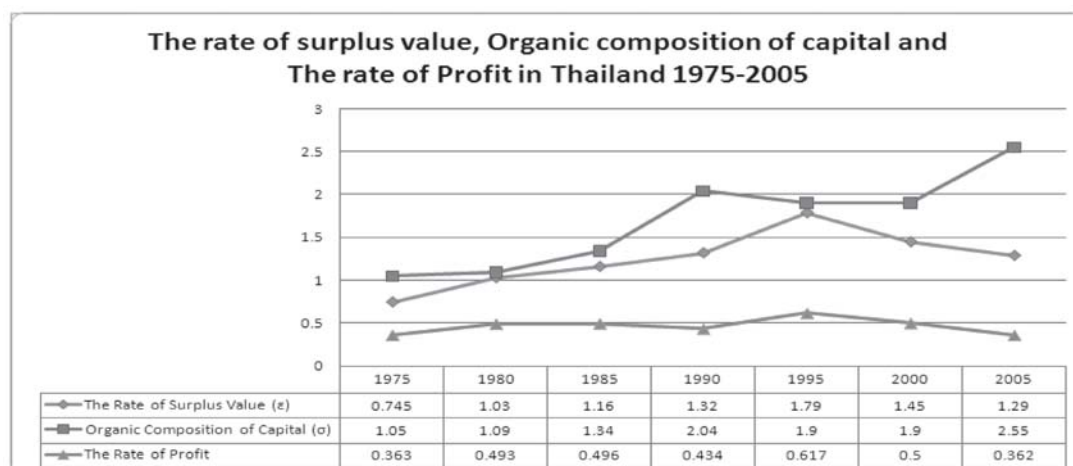
ตารางที่ 1: แสดงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย Marxian Categories in the Thai Economy (An Empirical Results 1975-2005)

	ปี ค.ศ.						
	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
Compensated Labor Time (λm)	0.573	0.4915	0.4635	0.431	0.3585	0.4077	0.4373
*Surplus Value (s)	40.8	107	180	381	786	946	1457
*Variable Capital (v)	54.8	104	155	288	439	652	1130
*Constant Capital (c)	57.4	114	207	589	834	1240	2890
The Rate of Surplus Value (ϵ)	0.745	1.03	1.16	1.32	1.79	1.45	1.29
Organic Composition of Capital (σ)	1.05	1.09	1.34	2.04	1.90	1.90	2.55
The Rate of Profit	0.363	0.493	0.496	0.434	0.617	0.5	0.362

หมายเหตุ: เฉพาะ s, v และ c เท่านั้นที่อยู่ในรูปหน่วยล้านบาท นอกนั้นอยู่ในรูปของอัตราส่วน

ภาพที่ 3: แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าส่วนเกิน ต้นทุนผันแปร และต้นทุนคงที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005 (The Movement of Surplus Value, Variable Capital and Constant Capital in Thailand (1975-2005)) ที่มาจากตารางที่ 1

ภาพที่ 4: แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการผลิต องค์ประกอบมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005 (The Movement of the Rate of Surplus Value, OCC and the Rate of Profit in Thailand (1975-2005)) ที่มาจากตารางที่ 1